

FREE NATURE

Jaarverslag 2022

www.freenature.nl

FREE Nature werkt aan de ontwikkeling van gebieden waar de natuur daadwerkelijk op eigen benen staat. Dit jaar vormt een mijlpaal: vijftien jaar lang werkt onze organisatie met grote grazers aan spontane natuur, waar mensen in vrijheid kunnen genieten van een constant veranderend landschap.

VOORWOORD

Voor u ligt het jaarverslag 2022 van stichting FREE Nature. Met trots mag ik zeggen dat 2022 voor ons een bijzonder en bewogen jaar is geweest waarin we opnieuw een bijdrage hebben mogen leveren aan de Nederlandse natuur.

Dit jaar vierden wij ons derde lustrum. Met ons symposium op Kasteel Groeneveld hebben we getoond welke weelde onze werkwijze brengt, niet alleen op het gebied van biodiversiteit, maar ook middels tal van andere ecosysteemdiensten. In het Horsterwold vond er een reünie plaats van medewerkers, oud-medewerkers en huidige en voormalige leden van de Raad van Toezicht. Samen blikten we terug op goede en minder goede tijden, maar veel belangrijker, er werd vooral ook veel gelachen en gemijmerd over al het moois wat ons nog te wachten staat. Onze vrijwilligers werden in de Broekpolder in Vlaardingen uitgebreid in het zonnetje gezet.

Ondertussen gaat het vrije leven buiten gewoon door. Er werden weer vele veulens en kalveren geboren en iedere dag was er wel iets bijzonders te beleven in één van 'onze' gebieden. Tal van deze belevenissen kunt u teruglezen in dit jaarverslag. Graag wil ik van deze gelegenheid gebruik maken om onze opdrachtgevers, partners, medewerkers, vrijwilligers en alle andere betrokkenen nogmaals te bedanken voor een bijzonder en vruchtbaar jaar. Graag ontmoet ik jullie allen nog eens buiten in het veld: daar vindt het échte werk plaats door 'onze' dieren, terwijl wij een oogje in het zeil houden.

Roeland Vermeulen

Directeur-bestuurder FREE Nature

10

1. Wat deed FREE Nature in 2022?

20

2. Begrazingsgebieden

30

3. Kuddebalans

38

4. Jubileum

46

5. Wildernisvlees

52

6. Organisatie

60

7. Kennis & studenten

66

8. Financiën

FREE Nature is niet alleen werkzaam in grote natuurgebieden, maar weet ook kleinschalige (stads)natuur om te vormen tot een rijk en biodivers landschap, met een grote aantrekkingskracht voor recreanten. De Schotse hooglander en Galloway zijn zeer geliefd voor begrazing van relatief kleine natuurgebieden met een hoge recreatiedruk. Deze rassen zijn gemoedelijk van karakter en uitermate zelfredzaam.

1

WAT DEED FREE NATURE IN 2022?

FREE Nature werkt aan de ontwikkeling van gebieden waar de natuur daadwerkelijk op eigen benen staat. Dit jaar vormt een mijlpaal: vijftien jaar lang werkt onze organisatie met grote grazers aan spontane natuur, waar mensen in vrijheid kunnen genieten van een constant veranderend landschap. Samenwerkingen met opdrachtgevers werden voortgezet en nieuwe begrazingsgebieden werden aan ons toevertrouwd.

Succesvolle samenwerkingen voortgezet

Meermaals blijkt de expertise van onze organisatie de doorslaggevende factor om bestaande samenwerkingen voor meerdere jaren voort te zetten. Het kuddebeheer van de natuurgebieden Oosterhout, Veurlent, Bemmelerwaard, Gendterwaard en Klompenwaard wordt ook de komende negen jaar aan FREE Nature toevertrouwd, tot grote tevredenheid van onze opdrachtgever Staatsbosbeheer.

In oktober werd de aanbesteding van de Brabantse Noordwaard opnieuw aan ons gegund. Deze unieke deltanatuur vraagt om een unieke aanpak, iets waar andere partijen hun vingers niet aan durven branden. Onze durf en expertise wordt gewaardeerd door de opdrachtgevers: zodoende mag FREE Nature ook de aankomende vijf jaar het gebied met onze koniks, Schotse hooglanders en waterbuffels blijven beheren.

FREE Nature bekommert zich niet alleen over haar grote grazers, maar voorziet opdrachtgevers ook van advies over dieren in eigen beheer en steekt de handen uit de mouwen waar hulp nodig is. Zo hielpen onze beheerders dit najaar onze collega's van Staatsbosbeheer met het vangen van 120 koniks in het Horsterwold. Een immense klus, die twee dagen in beslag nam. In oktober hielpen onze collega's met het verhuizen van 87 koniks van het Oostvaardersveld naar Thüringen. Daarnaast voorzagen we Staatsbosbeheer in hun vraag naar ossen: in oktober verhuisden we voor hen enkele gecasteerde stieren van de Broekpolder en Landtong naar Friesland en Vlieland.

Natuur bij de stad

FREE Nature maakt niet alleen het verschil in grote natuurgebieden, maar brengt ook verandering in kleine stukjes natuur, soms dicht bij de stad. Zo werd nabij de Duitse stad Aken, aan het begin van het jaar gestart met de begrazing van het Indetal. FREE Nature deelt haar kennis en Schotse hooglanders met het team van NABU Aachen, die het dagelijkse toezicht op zich neemt. Zo werken we samen aan het creëren van habitat voor de zeldzame geelbuikvuurpad.

Onze Schotse hooglanders brengen ook natuur naar Weesperluis, een grote nieuwbouwwijk in het Amsterdamse stadsgebied Weesp. Langs de Oude Papelaan vormt een klein groepje runderen voormalige landbouwgrond om tot spontane natuur, waar de bewoners van het groene buurtschap nu en in de toekomst van kunnen genieten.

Ook het Nijmeegse stadseiland Veur-Lent telt sinds deze zomer

weer enkele nieuwe bewoners. Het stukje stadsnatuur wordt druk bezocht door recreanten, wat vraagt om een kudde dieren met een rustig en onverstoord karakter. Een kleine kudde Galloways weet deze rol goed te vervullen.

Kennis en een blik op de toekomst

Dit jaar kijken wij niet alleen terug op 15 jaar FREE Nature (zie hoofdstuk 4) en zetten we ons werk voort, maar kijken we ook naar de toekomst. De stikstofcrisis, het werken richting een IBR-vrije status, de problemen met milieucontaminanten en de aanwezigheid van de wolf waren meermaals onderwerp van discussie.

De stikstofprotesten in de zomer van dit jaar zijn ook ons niet ontgaan. De gevolgen van het landelijke stikstofprobleem zijn zichtbaar in veel natuurgebieden waar FREE Nature actief is. Verzuring en eutrofiëring verstoren de natuurlijke nutriëntenbalans en zorgt voor een onherstelbaar verlies aan biodiversiteit. De manier waarop de grote grazers van FREE Nature leven, toont echter één van de mogelijke plannen voor de oplossing van de stikstofproblematiek. Het laat zien dat zogenaamde 'kringlooplandbouw' de stikstofcrisis een halt kan toeroepen. Dit betekent dat nutriënten binnen het boerenbedrijf worden geproduceerd en ook daar weer terugkeren. Dit vertaalt zich in productie van eigen veevoer, minder dieren en meer weidegang. Precies zoals nu al gebeurt in de natuurgebieden van FREE

Nature, waar rondstruinende grazers een gesloten kringloop vormen met de nutriënten die zij tot zich nemen en de urine en mest die zij terug uitscheiden. Deze worden weer door het bodemleven opgenomen en doorgegeven aan de vegetatie en maken zo de cirkel weer rond. Ook andere diersoorten profiteren op zichzelf weer van de mest, zoals insecten en vogels.

In november publiceerde de NVWA haar onderzoeksrapportnaarmilieucontaminanten

in wildernisvlees uit de uiterwaarden. Sinds de eerste ontdekking van dioxines en PCB's in wildernisvlees uit de Nederlandse

uiterwaarden in 2020, heeft FREE Nature haar volledige, vrijwillige medewerking verleend aan de onderzoeken van de NVWA. In het rapport werden de resultaten van deze onderzoeken gedeeld. De NVWA concludeert dat slacht uit de uiterwaarden alleen toegestaan is wanneer diereigenaren aan kunnen tonen dat het vlees veilig is

voor consumptie. Hoe diereigenaren dit aantoonbaar kunnen maken, is niet door de NVWA opgehelderd. In samenwerking

met andere belanghebbenden, onderzoekt FREE Nature de mogelijkheden. Tot die tijd worden er geen dieren uit verontreinigde uiterwaardengebieden geslacht. Belangrijk blijft de rol van FREE Nature in het delen van haar kennis en vergaren nieuwe informatie. Zo maken wij deel uit van Framing Untaming, het samenwerkingsverband van jaarrond natuurbegrazende organisaties in Nederland. Met regelmaat komen deze partijen samen om eerdergenoemde thema's te bediscussiëren. Kennis over begrazing delen we niet alleen

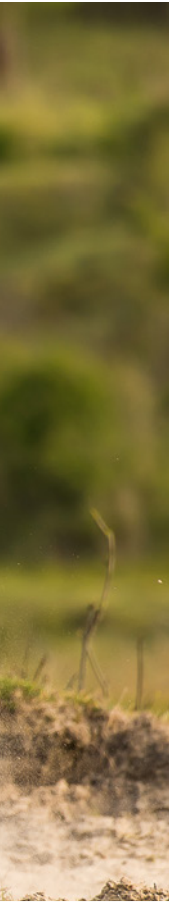
binnen Nederland, maar via Rewilding Europe ook met partijen in andere Europese landen. In november kwamen natuurbegrazende organisaties uit België, Zweden, Schotland, Portugal, Bulgarije, Roemenië en Spanje samen. Ook FREE Nature was aanwezig en voorziet buitenlandse partijen sinds deze samenkomst van advies.

Iedere dag in de weer

Uiteindelijk zit de kracht van onze organisatie niet persé in het delen van expertise en boeken van grootse natuurresultaten, maar

in het werk wat onze medewerkers iedere dag weer verrichten. Door weer en wind zetten zij zich in voor het welzijn van onze grote grazers. Met hulp van onze vrijwilligers worden de dieren dagelijks gemonitord. Ieder jaar vindt er in ieder gebied een vangactie plaats, waarbij jonge dieren worden gechipt of geormerkt en van ieder dier DNA wordt afgenomen.

Kuddebeheer vindt namelijk niet alleen plaats in het veld, maar ook achter de computer. Om een vitale kudde te waarborgen, is

het zeer belangrijk om goed op de hoogte te zijn van de genetische verhoudingen. Omdat de kuddes in afgesloten natuurgebieden leven, is het belangrijk om de dieren soms een handje te helpen, zodat genetische

uitwisseling kan blijven plaatsvinden. Met enige regelmaat worden dieren verhuisd naar andere natuurgebieden. Zo werden er in mei drie nieuwe waterbuffels aangekocht voor de Noordwaard, gingen er enkele koniks van de Groesplaat naar de Oosterhoutse Waard en werden er in december enkele hooglanders van de Zeehoeve naar het Horsterwold verhuisd.

Ieder jaar worden er weer tientallen jonge kalfjes en veulens geboren. Een prachtig gezicht, waar ook door de bezoekers zeer van wordt genoten. Wie de kans kreeg, kon in juni de pasgeboren wisentenkalfjes op de Maashorst en Slikken van de Heen bewonderen. Ook de veulens en kalfjes blijken geliefd: maar wat vaak werden foto's van bezoekers met ons gedeeld via de social media. Hier speelt de gastheerfunctie van onze beheerders een wezenlijke rol. Het is

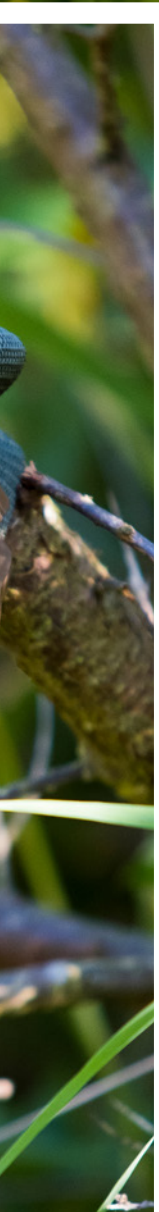
belangrijk om bezoekers te attenderen op de kwetsbaarheid van moeder en nakomeling en te benadrukken dat afstand en rust erg belangrijk is. Door veel recreanten wordt dit advies gelukkig goed opgevolgd.

Nieuw leven staat in verbintenis met de dood. Ook dit jaar werd afscheid genomen van enkele van onze dieren, waaronder onze oudste Rode Geus-koe. Nadat zij twintig jaar lang een belangrijke rol vervulde in haar kudde, werd in overleg met de dierenarts besloten het dier te laten gaan. Bij de dood van een dier in het veld, streven wij er altijd naar om de kuddegenoten de kans te geven om afscheid te nemen van het overleden dier. Het kadaver dient daarna geruimd te worden, maar in sommige gevallen biedt de wetgeving de mogelijkheid om het kadaver te laten liggen. In het project 'Dood doet Leven' worden deze kadavers gemonitord met een wildcamera. De dood van het ene dier, betekent leven voor een ander.

Er worden prachtige waarnemingen gedaan bij kadavers: van unieke insecten tot vogels. Zelfs zoogdieren weten de kadavers te vinden en in Zeeland nam zelfs de wolf een kijkje. Uniek is het ook om te zien dat kadavers nog regelmatig bezocht worden door kuddegenoten. Het project biedt uitmuntende onderzoeksthema's, die doorgaans zeer populair zijn bij studenten. Meerdere van onze stagiaires deden dit jaar kadaveronderzoek (zie hoofdstuk 7).

Het is ook belangrijk om kordate beslissingen te nemen wanneer dit nodig is. Bij hoogwater moet

bijvoorbeeld snel worden geschakeld. Extreme hoogwatersituaties, zoals in de zomer van 2021, werden ons dit jaar gelukkig bespaard. Desondanks bleek het in de winter in enkele rivierengebieden noodzakelijk om de dieren tijdelijk naar een veilige, hoger gelegen plek te verhuizen. Daar werden de dieren opgevangen en dagelijks gevoerd met hooi, tot het veilig was om weer naar hun vertrouwde leefgebied terug te keren.

Klein geluk

Al die grote ontwikkelingen die FREE Nature in vijftien jaar heeft doorgemaakt zijn fantastisch, maar onze beheerders en bezoekers weten ook nog dagelijks te genieten van klein geluk. Een studente maakt een ontmoeting mee met een das in de Maashorst, zeven koereigers mengen zich tussen de grazers van de Noordwaard, een zeehondje vertoeft op de Kuipersveer, wisenten smikkelen van paddenstoelen en een zeearend bouwt zijn nest in de Baai van Ballast.

Schotse hooglanders, rode geuzen en Galloways zijn de drie runderrassen die het vaakst worden ingezet voor natuurlijke begrazing. Maar FREE Nature heeft ook een kleine kudde Sayaguesa-runderen in haar bezit. Dit zeldzame Spaanse runderras is bij uitstek geschikt voor het begrazen van schrale natuurterreinen. Sinds 2015 graast een kleine kudde Sayaguesas van FREE Nature in de duinen van het waddeneiland Schiermonnikoog.

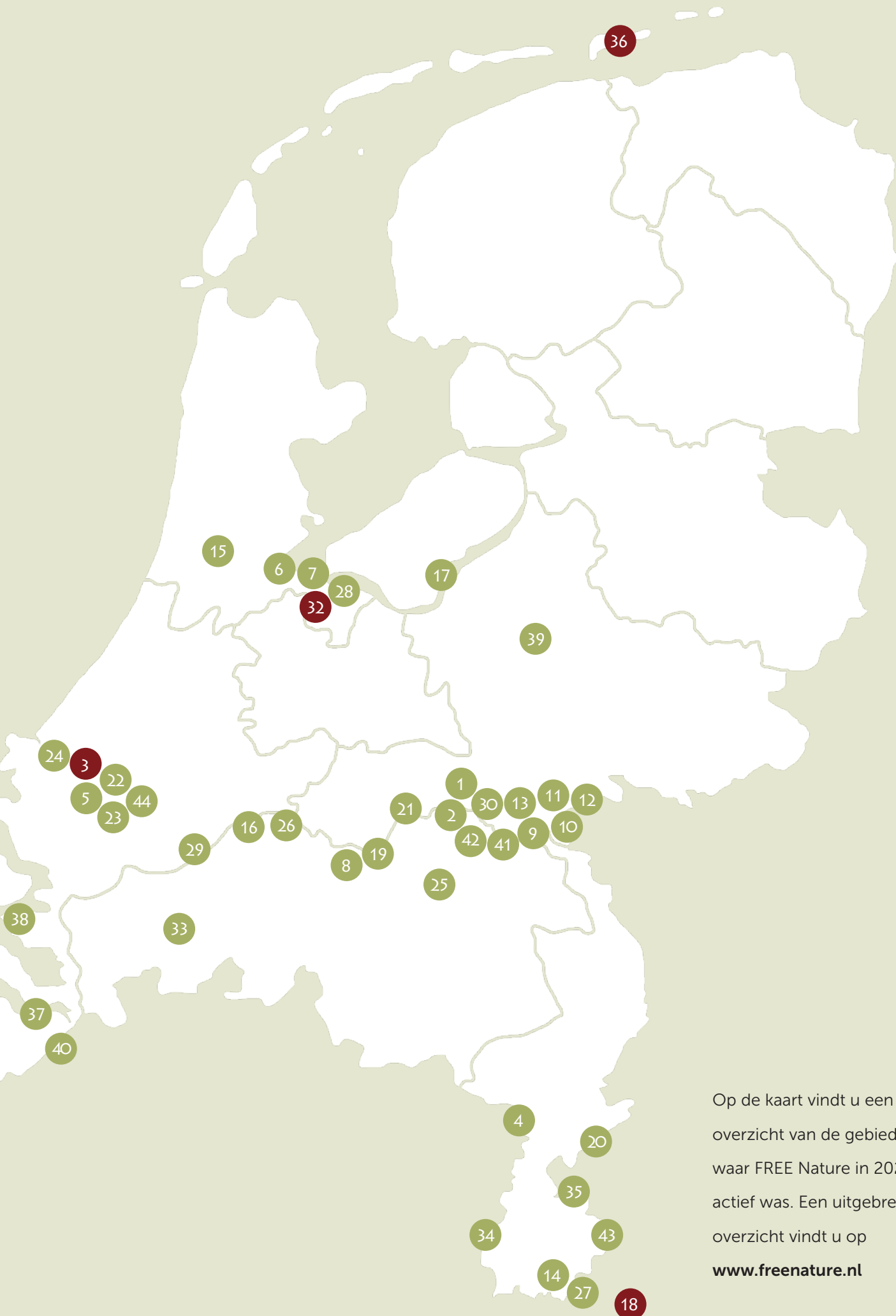

BEGRAZINGSGEBIEDEN

Van Schiermonnikoog tot het puntje van Limburg, van uiterwaarden tot natuur bij de stad: in 2022 graasden onze dieren in 44 verschillende natuurgebieden voor 27 opdrachtgevers, verspreid door heel het land.

Dit jaar werd er in enkele nieuwe natuurgebieden met begrazing gestart, zoals Oude Papelaan en het stadseiland Veur-Lent. Onze grazers zijn ook over de grens te vinden, bijvoorbeeld in Indetal nabij Aken. Voor opdrachtgever NABU wordt het Duitse natuurgebied sinds dit jaar door enkele Schotse hooglanders begraasd. FREE Nature speelde een belangrijke rol in het faciliteren van de begrazing, maar ook in het begeleiden en opleiden van de Duitse toezichthouders.

Enkele aflopende opdrachten werden in 2022 opnieuw aan FREE Nature gegund. Zo mogen wij de komende jaren in onder meer Oosterhout, Veur-Lent, Bommel, Gendt, Klompenwaard, Noordwaard en de Broekpolder blijven werken aan spontane natuur!

Op de kaart vindt u een overzicht van de gebieden waar FREE Nature in 2022 actief was. Een uitgebreid overzicht vindt u op www.freenature.nl

1	Afferdense en Deestse Waarden	Afferden	<i>Staatsbosbeheer</i>
2	Beuningse Uiterwaarden	Beuningen	<i>Staatsbosbeheer en Engie</i>
3	Broekpolder	Vlaardingen	<i>Gemeente Vlaardingen</i>
4	De Rug	Roosteren	<i>WML</i>
5	De Staart	Oud-Beijerland	<i>Hoekschewaards Landschap</i>
6	Diemen	Diemen	<i>Vattenfall</i>
7	Diemerscheg	Weesp	<i>Provincie Noord-Holland</i>
8	Diezemonding	's-Hertogenbosch	<i>Gemeente 's-Hertogenbosch</i>
9	Geldersche Poort: Erlecomse Waard	Erlecom	<i>Staatsbosbeheer</i>
10	Geldersche Poort: Millingerwaard	Kekerdom	<i>Staatsbosbeheer</i>
11	Geldersche Poort: Klompenwaard, Sterreschans en Bemmelen	Doornenburg	<i>Staatsbosbeheer</i>
12	Geldersche Poort: Stadswaard, Oude Waal, Groenlanden en Bizonbaai	Nijmegen	<i>Staatsbosbeheer</i>
13	Gendtse Waard	Gendt	<i>Staatsbosbeheer</i>
14	Geuldal Stokhem	Wijlre	<i>Natuurmonumenten</i>
15	Geuzenbos	Amsterdam	<i>Havenbedrijf Amsterdam</i>
16	Groesplaat	Woudrichem	<i>Brabants Landschap</i>
17	Horsterwold	Zeewolde	<i>Staatsbosbeheer</i>
18	Indetal	Aken (Duitsland)	<i>NABU</i>
19	Kanaalpark	Rosmalen	<i>Gemeente 's-Hertogenbosch</i>
20	Kitschbach	Waldfeucht (Duitsland)	<i>Gemeinde Waldfeucht</i>
21	Kleine Willemwaard	Tiel	<i>ARK Natuurontwikkeling</i>
22	Klimaatbuffer IJsselmonde – De Koe-dood	Barendrecht	<i>ARK Natuurontwikkeling</i>

23	Kuipersveer	Kuipersveer	<i>Hoekschewaards Landschap</i>
24	Landtong Rozenburg	Rozenburg	<i>Gemeente Rotterdam</i>
25	Maashorst	Nistelrode	<i>Gemeente Maashorst en Staatsbosbeheer</i>
26	Munnikenland	Poederoijen	<i>Staatsbosbeheer</i>
27	Meelenbroek	Vaals	<i>ARK Natuurontwikkeling</i>
28	Naardermeer	Naarden	<i>Natuurmonumenten</i>
29	Noordwaard	Werkendam	<i>Staatsbosbeheer</i>
30	Oosterhoutse Waard	Nijmegen	<i>Staatsbosbeheer</i>
31	Oranjezon	Vrouwenpolder	<i>Stichting Het Zeeuwse Landschap</i>
32	Oude Papelaan	Weesp	<i>GEM Bloemendalerpolder CV</i>
33	Pannenhoef	Rijsbergen	<i>Brabants Landschap</i>
34	Rivierpark Maasvallei	Maastricht	<i>Staatsbosbeheer</i>
35	Roode Beek	Schinveld	<i>Natuurmonumenten</i>
36	Schiermonnikoog	Schiermonnikoog	<i>Natuurmonumenten</i>
37	Schor van Baalhoek – Verdronken Land van Saeftinghe	Nieuw Namen	<i>Provincie Zeeland</i>
38	Slikken van de Heen	Sint Philipsland	<i>Stichting Het Zeeuwse Landschap</i>
39	Veluwe	Kootwijk	<i>ARK Natuurontwikkeling</i>
40	Verrebroekse Plassen	Beveren (België)	<i>Havenbedrijf Antwerpen-Brugge, MLSO & MOW</i>
41	Veur-Lent	Nijmegen	<i>Staatsbosbeheer</i>
42	Weurtse Uiterwaard	Nijmegen	<i>Staatsbosbeheer en Alliander</i>
43	Wormdal	Kerkrade	<i>Waterschap Limburg, Städteregion Aachen, Stadt Herzogenrath</i>
44	Zuidpolder	Berkel en Rodenrijs	<i>Gemeente Barendrecht</i>

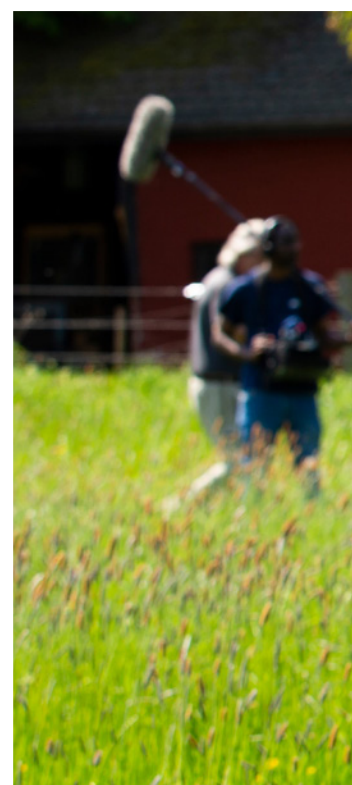

18

Grazen voor de **GEELBUIKVUURPAD**

In het natuurgebied langs de kronkelende rivier de Inde, dragen Schotse Hooglanders sinds dit jaar een belangrijk steentje bij aan het Life BOVAR-project van **NABU Aachen**. Sinds maart 2018 zetten projectleden zich in voor de bescherming en het beheer van de **geelbuikvuurpad** en andere bedreigde amfibieën.

Door het creëren en onderhouden van een dynamische biotoop hoopt men de aanwezigheid en de aantallen van deze soorten een boost te geven. Een taak die de Schotse hooglander op het lijf is geschreven. In mei 2022 werd de kudde feestelijk verwelkomd in het natuurgebied.

UNIEK *in* *vele aspecten*

36

Schiermonnikoog is uniek in vele opzichten. Niet alleen is het 't meest noordelijk gelegen begrazingsgebied, ook is het de enige plek waar je onze **exmoors** en **sayaguesas** kunt bewonderen.

Deze grote grazers zetten een rem op het dichtgroeien. Ze brengen duinen opnieuw aan het stuiven en helpen zo het kenmerkende grijze duinlandschap herstellen. Om ook meer dynamiek in het oudere bos te brengen hopen we in de toekomst ook de wisent op het eiland te kunnen introduceren.

Vrijwilligers van de **BROEKPOLDER**

De **Broekpolder** is een prachtig natuurgebied in Vlaardingen van ongeveer 140 hectare groot. Het gebied is volop in ontwikkeling en is de laatste jaren veranderd van saai productiebos naar een geweldig natuurgebied.

Dit alles was niet mogelijk geweest zonder de aanwezigheid van de Schotse hooglander, maar ook het zeer toegewijde team van vrijwilligers. De leden van de **Federatie Broekpolder** helpen bij de kuddecontrole, voeren klein onderhoud uit en organiseren met grote regelmaat wandelingen en excursies voor jong en oud.

Dit burgerinitiatief is in 2006 opgericht door betrokken Vlaardingse burgers, die het grote maatschappelijke belang van de Broekpolder als natuur- en cultuurgebied inzagen. De Federatie en de **Gemeente Vlaardingen** zorgen nu samen voor de ontwikkeling van dit gebied tot een hoogwaardig, biodivers recreatiegebied, waar FREE Nature middels haar begrazingsbeheer een steentje aan bijdraagt.

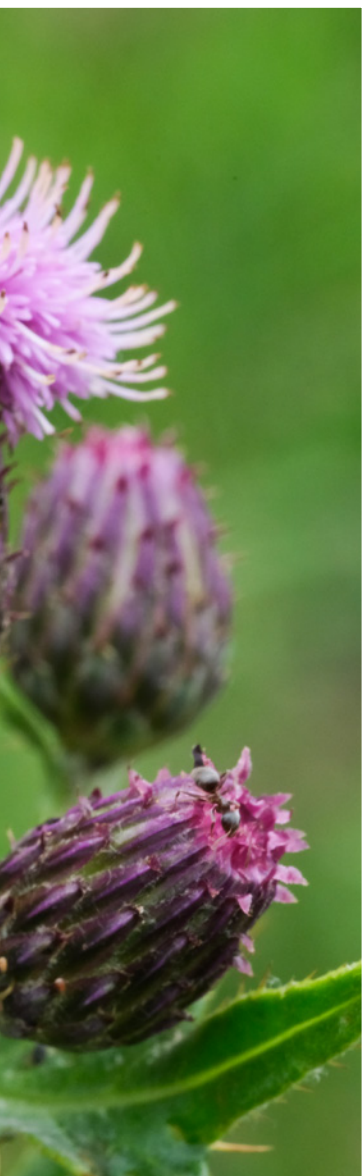

Habitat voor de **RUGSTREEPPAD**

Sinds dit jaar graast een kleine kudde van Schotse hooglanders in de Bloemendalerpolder langs de **Oude Papelaan**. In dit kleine gebied van 10 hectare leveren de grote grazers een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling van de voormalige veenpolder tot een kruidenrijk grasland.

Een van de doelstellingen is het beschermen en behouden van twee bijzondere amfibieën: de heikikker en de **rugstreepad**.

3

KUDDEBALANS

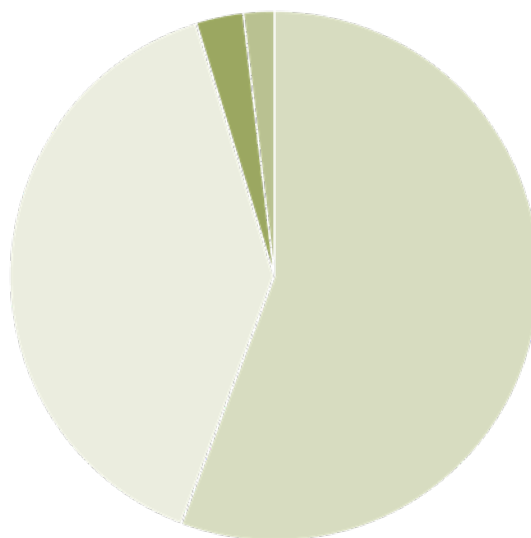
In 2022 had FREE Nature 1830 grote grazers in haar beheer. In 44 begrazingsgebieden vormen onze runderen, paarden, wisenten en waterbuffels het landschap. De dieren leven in sociale kuddes met een natuurlijke leeftijdsopbouw en een min of meer gelijke verhouding tussen mannelijke en vrouwelijke dieren.

Het leven in sociale kuddes zorgt niet alleen voor rust, stabiliteit en veiligheid, maar maakt ook dat de dieren hun natuurlijke gedrag kunnen vertonen. En dat gedrag brengt dynamiek in het landschap. De grote grazers brengen structuur in de vegetatie, verspreiden zaden, werken de grond open en vormen zo habitat voor een grote variatie aan plantensoorten, vogels, insecten, reptielen, amfibieën en zoogdieren. In het jaar van haar oprichting (2007) had FREE Nature 473 runderen en 224 paarden in haar bezit. In 2011 werden er 11 wisenten aan de kudde toegevoegd. In 2017 volgden 17 waterbuffels. In de 15 jaar dat FREE Nature actief is, is onze kudde grote grazers meer dan verdubbeld in aantal.

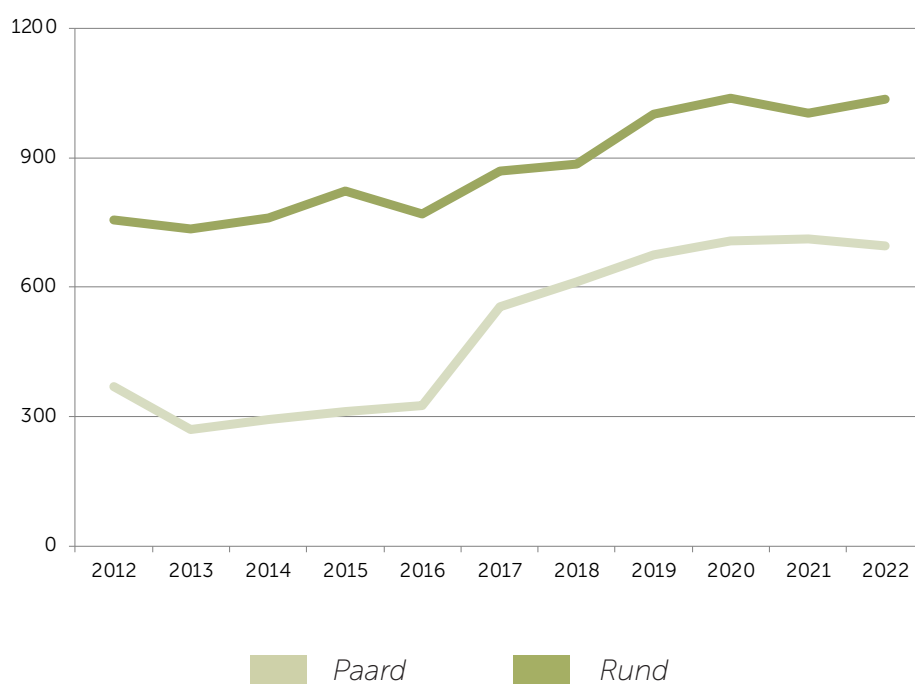

Verdeling kuddebestand in 2022

	<i>Rund</i>	57%		<i>Waterbuffel</i>	3%
	<i>Paard</i>	38%		<i>Wisent</i>	2%

Kuddeontwikkeling rund & paard

696

PAARDEN

Tweeëntwintig natuurgebieden worden door paarden begraasd. In totaal telde onze kudde paarden **696** dieren, waarvan elf exmoors. Deze grazen op Schiermonnikoog.

De grootste kudde koniks graast op **De Rug** en bestaat uit 62 paarden. Het **Geuzenbos** nabij Amsterdam telt met 8 paarden de kleinste kudde.

Konik	685
<i>Merries</i>	384
<i>Hengsten</i>	301

Exmoor	11
<i>Merries</i>	9
<i>Hengsten</i>	2

Galloway	410
<i>Koeien</i>	231
<i>Stieren</i>	169

Hooglander	322
<i>Koeien</i>	209
<i>Stieren</i>	113

Rode Geus	286
<i>Koeien</i>	165
<i>Stieren</i>	121

Sayaguesa	10
<i>Koeien</i>	8
<i>Stieren</i>	2

1036

RUNDEREN

Onze runderen grazen in 43 natuurgebieden. De kudde van FREE Nature bestond dit jaar uit 1036 runderen, waarvan 411 stieren en 625 koeien.

FREE Nature heeft 410 galloways, 322 Schotse hooglanders, 286 rode geuzen, 10 sayaguesa's en 8 herefords in haar bezit.

De **Grensmaas** telt met 108 galloways de grootste kudde. De **Baai van Ballast** heeft met twee koeien de kleinste kudde.

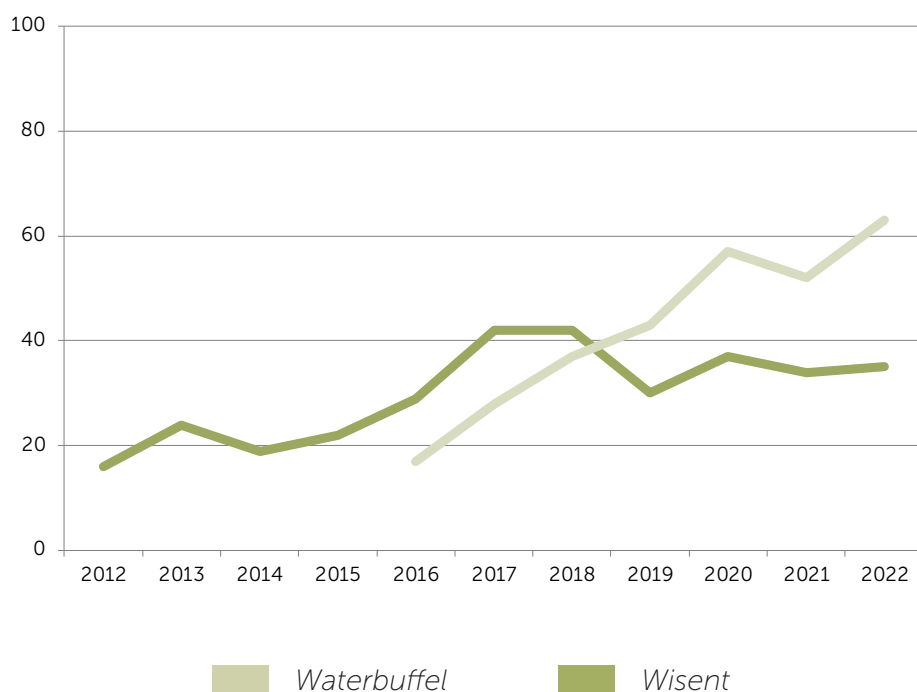
35

WISENTEN

In 2022 bestond de kudde wisenten uit 35 dieren waarvan 14 stieren en 21 koeien.

De wisenten zijn te vinden op de **Maashorst**, **Slikken van de Heen** en de **Veluwe**. De grootste kudde, bestaande uit 18 dieren, is te vinden op de Maashorst.

Kuddeontwikkeling waterbuffel & wisent

Wisent	35
Koeien	21
Stieren	14

Waterbuffel	63
Koeien	44
Stieren	19

63

WATERBUFFELS

De kudde waterbuffels bestond in 2022 uit 63 dieren, waarvan 19 stieren en 44 koeien.

De grootste kudde waterbuffels vind je in de **Noordwaard**. Ook in **Diemerscheg** en **Baalhoekschor** zijn onze kuddes waterbuffels te vinden

De wisent is te vinden in drie begrazingsgebieden: de Veluwe, de Maashorst en de Slikken van de Heen. FREE Nature heeft sinds 2012 wisenten in haar bezit. De grootste kudde is te vinden in een besloten gebied op de Maashorst. Met regelmaat worden er excursies georganiseerd in het wisentengebied: een geweldige kans op een ontmoeting met een van Europa's meest indrukwekkende grote grazers.

4

JUBILEUM

Met haar 15-jarig jubileum, werd 2022 een extra bijzonder jaar voor FREE Nature. De Foundation For Restoring European Ecosystems werd in 2007 opgericht vanuit ARK Natuurontwikkeling. Maar, al sinds de jaren '90 van de vorige eeuw hebben we ervaring met natuurlijke begrazing. In ruim 25 jaar tijd hebben we een schat aan kennis opgedaan over het natuurlijke leven van wild levende paarden en runderen. In de loop der tijd kwamen hier wisenten en waterbuffels bij.

Hoewel onze kennis en ervaring véél verder teruggaat, lieten we dit derde lustrum niet ongemerkt aan ons voorbij gaan. Samen met onze medewerkers, vrijwilligers en leden van de Raad van Toezicht vierden we dit bijzondere jubileumjaar met tal van activiteiten.

Vrijwilligersdag

Wat moet FREE Nature zonder haar vrijwilligers? Iedere dag staan onze vrijwilligers klaar om onze collega's te helpen bij het beheer

van de dieren en hun leefomgeving. Met groot genoegen traptten we onze jubileumfestiviteiten daarom samen met onze trouwe vrijwilligers af.

Als blijk van waardering organiseerden we afgelopen september een gezellige vrijwilligersdag bij Adventure Vlaardingen, nabij het begrazingsgebied Broekpolder. Met veel plezier namen ze deel aan de fiets- en wandelexcursies door de Broekpolder, brachten een bezoek aan het Archeologisch Erf en luisterden geïnteresseerd naar de lezingen van beheerders Tanja, Esther en Arjen. De dag werd afgesloten met een lekkere BBQ, wat alle gelegenheid gaf om gezellig bij te praten.

Een bijzonder moment tijdens de excursie in het Horsterwold. Onze vier (oud-)directeuren op een rij: Roeland Vermeulen, Jos Vrolijk, Chris Braat en Frank Maasland.

Excursie Horsterwold

Een week later werden onze (oud) medewerkers en leden van de Raad van Toezicht uitgenodigd voor een excursie door natuurgebied Horsterwold, gevolgd door een diner bij Hajé Natuurpark Lelystad. Het was een uitstekende gelegenheid om terug te kijken op 15 jaar FREE Nature, herinneringen op te halen en bij te praten met de personen die een belangrijke rol hebben gespeeld in het ontstaan én bestaan van FREE Nature.

SYMPOSIUM 'NATUURLIJKE BEGRAZING'

in een notendop

Symposium

De absolute kers op de taart was het symposium op 13 oktober. De afgelopen 15 jaar heeft FREE Nature immers niet stil gezeten. Tal van mooie projecten zijn van de grond gekomen, waarbij we ontzettend veel nieuwe inzichten hebben opgedaan. Ondertussen is de wereld om ons heen in die tijd sterk veranderd én is ook op de dag van vandaag constant in ontwikkeling. In het derde lustrum vonden we het ultieme moment om al deze opgedane kennis en nieuwe ontwikkelingen te delen met professionals uit het werkveld.

100

AANWEZIGEN

Op **Kasteel Groeneveld** in Baarn verwelkomden we bijna **100 gasten** voor een inspirerende symposiumdag. De symposiumdag werd mede mogelijk gemaakt door Stichting Groeneveld en Staatsbosbeheer.

8

SPREKERS

Herbert Prins opende de dag namens de Raad van Toezicht, onder begeleiding van dagvoorzitter **André Donker** gaven we acht kenners uit het veld het woord.

75%

van Europese Megafauna
VERDWENEN

Jurist **Arie Trouwborst** schetste hoe groot het gemis is van de verdwenen megafauna in Europa. Zo ontbreekt helaas ruim **75% tot 100%** van de middelgrote en grote Europese megafauna in ons hedendaagse landschap.

Blik op de **TOEKOMST**

Tim van Dam liet zien dat **vernuftige zendertechnologie** en kunstmatige intelligentie wellicht onmisbaar wordt voor de natuurbeheerder van de toekomst.

Beheerder **Esther Linnartz-Nieuwdorp** vertelde over de uitdagingen en successen van begrazing met wisenten in het Zeeuwse natuurgebied **Slikken van de Heen**.

WISENTEN op de **SLIKKEN**

PIONIEREN *in een* **STIERENKUIL**

Jeroen Helmer liet zien hoe fraaie pionierplanten en prachtige insecten profiteren van de kale grond in een **stierenkuil**.

Ecologisch en

ECONOMISCH BELANG

Wouter Helmer legde uit hoe grote grazers niet alleen ecologisch, maar ook economisch van groot belang zijn. Daarbij haalde hij opgedane kennis uit het Europese project **GrazeLIFE** aan.

UNIEKE KONIK

Beheerder **Tanja de Bode** haalde aan hoe unieke primitieve, anatomische eigenschappen het **konikpaard** tot een bijzondere oer-grazer maakt.

Buffelen met

WATERBUFFELS

Nico Jonker en **Daan Bos** namen de gasten mee door het pilotproject Diemerscheg, waar **waterbuffels** de ecologische verbindingzone in de Randstad openhouden.

Het Poolse konikpaard wordt al enkele decennia met veel succes ingezet voor begrazing in Nederlandse natuurgebieden. In alles is de konik dus aangepast op het overleven in de vrije natuur: van zijn uiterlijk tot zijn sociale gedrag en groepsvorming. Sinds enkele jaren heeft FREE Nature ook een kleine kudde exmoors in haar bezit, die grazen op Schiermonnikoog. De exmoor komt oorspronkelijk uit de gelijknamige Engelse streek, waar hij al eeuwen een semi-wild bestaan leidt. De exmoor is bijzonder goed in staat om op een schraal dieet te leven. Op Schiermonnikoog helpen de paarden de Sayaguesa-runderen dichtgroei van het duinlandschap te voorkomen.

5

WILDERNISVLEES

Het wildernisvlees van FREE Nature is van een unieke kwaliteit. De dieren leven jaarrond buiten en eten een rijk palet aan natuurlijke grassen, kruiden en ruigte. Dit weerspiegelt zich in de smaak van het vlees.

De aanwezigheid van dioxines en PCB's in uiterwaardengebieden baart ons nog steeds zorgen. Het wildernisvlees dat door FREE Nature wordt verkocht, wordt om deze reden uitsluitend verkregen uit niet-uiterwaardengebieden.

Mede door de dioxineproblematiek, lag het aantal te slachten dieren en dus het aanbod wildernisvlees in 2022 lager dan voorgaande jaren. Desondanks vond ook dit jaar het wildernisvlees ruim afname bij onze trouwe klanten. De verkoop verloopt zowel via onze eigen website, als via losse verkoop bij een viertal van onze afhaalpunten.

1020

PAKKETTEN

In 2022 werden er 1020 pakketten **wildernisvlees** verkocht via onze webshop.

647

KLANTEN

In totaal werd er **4160 kilo** wildernisvlees verkocht. Het vlees werd verkocht aan **647 (terugkerende) klanten**.

4160

KILO WILDERNISVLEES

Rund

Paard

Waterbuffel

Er werd vlees verkocht van **rund**, **paard** en **waterbuffel**. Ook botten, tongen, staarten en harten werden (los) verkocht.

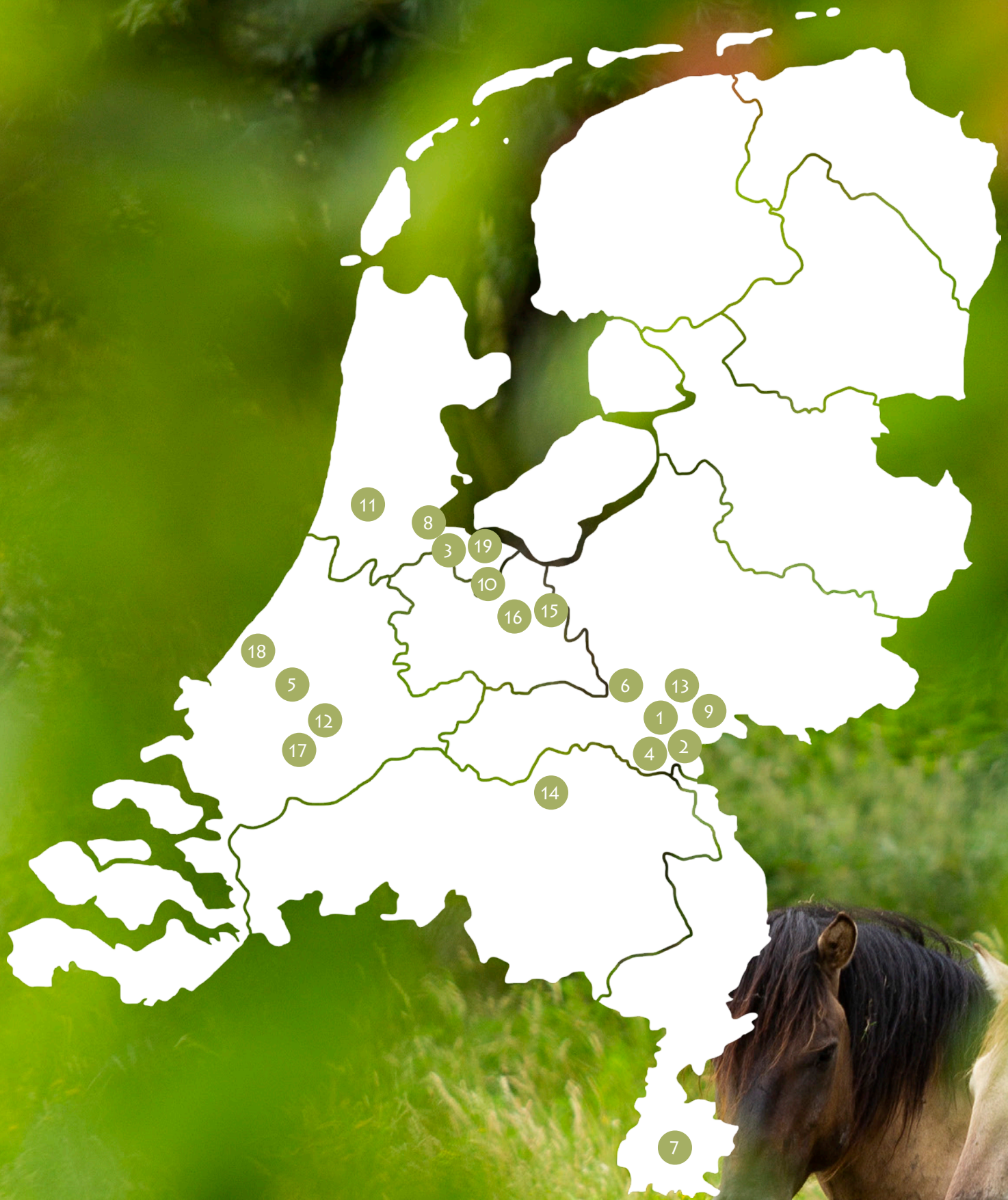
FEBRUARI MAART MEI OKTOBER DECEMBER

5

LEVERINGEN

Er vonden vijf **leveringen** plaats van wildernisvlees. Dit was in de maanden februari, maart, mei, oktober en december.

Naast wildernisvlees pakketten via de webshop, werden er op enkele afhaalpunten ook **losse pakjes** ingevroren vlees verkocht.

Afhaalpunten wildernisvlees 2022		
1	Afhaalpunt Doorwerth	<i>Doorwerth</i>
2	Afhaalpunt Nijmegen	<i>Nijmegen</i>
3	Afhaalpunt Ouderkerk a/d Amstel	<i>Ouderkerk a/d Amstel</i>
4	Afhaalpunt Wijchen	<i>Wijchen</i>
5	Ambacht De Molen	<i>Delft</i>
6	Bezoekerscentrum de Blauwe Kamer	<i>Wageningen</i>
7	Bezorgdienst Zuid-Limburg	-
8	De Boswinkel	<i>Amstelveen</i>
9	De Horsterhof	<i>Duiven</i>
10	De Winkel Land en Boschzicht	<i>'s-Graveland</i>
11	Dicks Badkamers	<i>Haarlem</i>
12	Eten van Arie	<i>Rotterdam</i>
13	Het Aardappelpakhuis	<i>Velp</i>
14	Hof Eyghentijds	<i>Rosmalen</i>
15	Koetshuis Stoutenburg	<i>Stoutenburg</i>
16	Landgoed Oostbroek Het Winkeltje	<i>De Bilt</i>
17	Natuurbezoekerscentrum Klein Profijt	<i>Oud-Beijerland</i>
18	Wijnkoperij van den Hoogen	<i>Den Haag</i>

Galloway Naardermeer

Tijdens de verkoopdagen in het najaar van 2022 bleek het vlees van de galloways uit het Naardermeer opnieuw een zeer geliefd streekproduct. Tijdens de verkoopdagen was FREE Nature-beheerder Wouter Slors aanwezig om vragen te beantwoorden en met liefde te vertellen over de ontwikkeling van het natuurgebied.

De opbrengsten van de verkoop van het Naardermeerse gallowayvlees vloeien direct terug in het kuddebeheer aldaar. Meer informatie leest u op www.gallowaynaardermeer.nl.

Omdat FREE Nature werkzaam is door het hele land, zien collega's elkaar niet dagelijks. Daarom organiseren wij ieder jaar een tweedaagse. Buiten dat het natuurlijk hartstikke gezellig is, vormt deze jaarlijkse tweedaagse de perfecte gelegenheid om bij te praten over ons werk en tegelijkertijd een kijkje te nemen in de gebieden van collega's. In 2022 bezochten we de Slikken van de Heen en Oranjezon, beide in de provincie Zeeland.

6

ORGANISATIE

FREE Nature is een kleine, zelfstandige organisatie: in 2022 bestond de kern uit 15 medewerkers. Samen werken wij iedere dag aan het ontwikkelen van landschappen die zichzelf vorm geven en in stand kunnen houden, waarin natuurlijke processen volop de ruimte krijgen. We werken aan natuurlijke begrazing, de de-domesticatie en verwildering van grote grazers, het betrekken van mensen bij de natuur en het ontwikkelen van nieuwe natuurgebieden.

Managementteam

Het managementteam bestond in 2022 uit drie leden: Patrick van den Burg, Tanja de Bode en directeur-bestuurder Roeland Vermeulen. Het managementteam heeft in 2022 driewekelijks vergaderd en houdt ook daarbuiten nauw contact en zorgt voor een regelmatige terugkoppeling naar de andere medewerkers.

Vergaderingen

In 2022 vonden er vier beheerders-vergaderingen plaats en ook de driewekelijkse (online) koffiemomentjes worden door de medewerkers trouw bijgewoond. De koffiemomentjes bieden een goede mogelijkheid om diverse casussen uit het werkveld onderling te bespreken. Meer dan eens geeft dit een goede aanleiding om bepaalde casussen ook nog eens aan bod te laten komen in de daaropvolgende beheerdersvergadering.

Tweedaagse

Een hoogtepunt voor veel medewerkers was de Tweedaagse op 30 juni en 1 juli. Voor het eerst in twee jaar kon deze weer plaatsvinden. Dit keer bezochten de medewerkers de Slikken van de Heen en de duinen van Oranjezon, waar ze werden rondgeleid door collega Esther Linnartz en het team van Zeeuws Landschap. Voor meerdere (nieuwe) collega's vormde dit een uitgelezen kans om nader kennis met elkaar te maken.

Een drietal nieuwe waterbuffels wordt losgelaten in de Noordwaard

Kern

ORGANISATIE

Kern FREE Nature 2022	
Arjen Boerman	Beheerder/voorlichter en team wildernisvlees
Esther Linnartz	Beheerder/voorlichter en kuddeadministratie
Inge van der Horst	Toezichthouder en kuddeadministratie
Janneke Razenberg (per 1 mei)	Communicatiemedewerker
John de Groot	Financiële administratie
Kay Beckers	Junior beheerder/voorlichter
Manon Willemstein	Beheerder/voorlichter
Marc Büchner	Beheerder/voorlichter en team wildernisvlees
Marijke van Rootselaar	Administratief medewerker en team wildernisvlees
Patrick van den Burg	Projectmanager
Roeland Vermeulen	Directeur-bestuurder
Tanja de Bode	Projectmanager
Tom Büchner	Toezichthouder
Wilbert Verriet	Kuddebeheerder
Wouter Deelen (tot 31 augustus)	Junior beheerder/voorlichter
Wouter Slors	Beheerder/voorlichter en verkoop Galloway Naardermeer

Samenstelling

RAAD VAN TOEZICHT

			Herbenoembaar
Wim van Gelder	Waarnemend voorzitter tot 20 december	<i>Voormalig commissaris van de Koningin Provincie Zeeland</i>	-
Marc van den Tweel	Lid per 14 maart, voorzitter per 20 december	<i>Algemeen directeur NOC*NSF</i>	14-03-2027
Herbert Prins	Vicevoorzitter	<i>Emeritus hoogleraar Ecologie Wageningen Universiteit</i>	01-01-2027
Arjen Heerema	Auditcommissie per 14 maart	<i>Voormalig adjunct-directeur Animals & Business, Hogeschool van Hall Larenstein</i>	14-03-2027
Dianne Nijland	Secretaris	<i>Programmamanager 'Veluwe op 1' bij adviesbureau P2</i>	01-04-2023
Frits Spangenberg	Lid	<i>Macro-socioloog, oprichter Motivaction, onafhankelijk adviseur en publicist</i>	12-05-2025
Georgette Leltz	Lid tot 20 december	<i>Programmadirecteur Nationaal Park Hollandse Duinen</i>	-

Raad van Toezicht

FREE Nature heeft een directeur-bestuurder met een Raad van Toezicht. In de arbeidsovereenkomst van de directeur/bestuurder zijn de bevoegdheden vastgesteld. De Raad van Toezicht houdt toezicht en toetst voorstellen aan vastgesteld beleid. Verder is de Raad van Toezicht werkgever en sparringpartner voor de directeur/bestuurder. De auditcommissie binnen de Raad van Toezicht is belast met het toezicht op de financiën, risicobeheersing, controlesystemen en werking van de administratieve organisatie. De samenstelling van de Raad van Toezicht en de daarbij horende competenties worden (nader) vastgelegd in een toezichtplan. Dit plan zal onder andere de besturingsfilosofie en omgang met stakeholders nader beschrijven.

Vergaderingen

In 2022 heeft de Raad van Toezicht viermaal vergaderd. In mei zijn de jaarcijfers en het jaarverslag over 2021 goedgekeurd. In december is goedkeuring gegeven aan de begroting voor 2023. Ook heeft de Raad zich dit jaar gebogen over het toezichtplan, de samenstelling van de Raad, het functioneren van de directie van de organisatie, de algemene ontwikkelingen binnen FREE Nature, de aanpassing van de pensioenregeling voor medewerkers en de organisatie van het lustrum.

Samenstelling

Tijdens de vergadering van de Raad van Toezicht op 14 maart, zijn twee nieuwe leden tot de Raad toegetreden: Arjen Heerema en Marc van den Tweel. Arjen Heerema is voormalig adjunct-directeur Animal & Business van Hogeschool van Hall Larenstein. Marc van den Tweel is momenteel algemeen directeur bij NOC*NSF. Na vele jaren verlieten Wim van Gelder en Georgette Leltz op 20 december onze Raad van Toezicht. Marc van den Tweel nam per die datum de voorzittersrol over van waarnemend voorzitter Wim van Gelder.

A photograph of two men standing in a lush green field. The man on the left is smiling and looking towards the man on the right. The man on the right is seen from the back, looking out over the field. The background is a soft-focus green landscape with trees and a bright sky.

Kuddebeheerder Patrick van den Burg staat de pers te woord tijdens de publiekelijke opening van natuurbegrazingsgebied Indetal in Duitsland. Een kleine kudde Schotse hooglanders van FREE Nature begraast daar het gebied. Zo spelen zij een belangrijke rol in het Life BOVAR-project van **NABU Aachen**. Sinds maart 2018 zet het NABU-team zich in voor de bescherming en het beheer van de **geelbuikvuurpad** en andere bedreigde amfibieën.

7

KENNIS & STUDENTEN

Net als voorgaande jaren, heeft FREE Nature ook dit jaar weer meerdere cursussen en lezingen georganiseerd rondom natuurlijke begrazing. In het najaar vond de cursus 'Natuurlijke begrazing in de praktijk' plaats, die succesvol werd afgerond door een groep enthousiaste en betrokken medewerkers van diverse terreinbeherende instanties en natuurontwikkelingsorganisaties.

Gedurende vier dagen in september en oktober werden de cursisten bijgespijkerd over natuurlijke begrazing en bezochten zij enkele van onze begrazingsgebieden. Daarnaast werden een aantal trainingen, workshops en gastcolleges verzorgd voor diverse partijen. Maar FREE Nature deelt haar kennis niet alleen binnen de landsgrenzen. In november maakte FREE onderdeel uit van een cursus begrazing georganiseerd door Rewilding Europe, speciaal ontwikkeld voor teams uit Roemenië, Bulgarije, Spanje, Portugal, Schotland en Zweden. Onder meer de betrokkenheid bij deze cursus leverde een belangrijke

bijdrage aan het onderhouden en verbreden van FREE's internationale (kennis)netwerk.

Samen met andere natuur- en begrazingsorganisaties bracht FREE Nature ook in 2022 knelpunten in regelgeving, beleid en praktijk in beeld en zochten we binnen de kaders van de wet naar praktische oplossingen. FREE Nature maakte ook dit jaar deel uit van het collectief Framing Untaming en vormde een gezamenlijk aanspreekpunt voor de politiek. De ontwikkelingen rondom de wolf en de aanwezigheid van milieucontaminanten in de uiterwaarden vormden afgelopen jaar twee belangrijke aandachtspunten.

Studenten

FREE Nature deelt haar kennis niet alleen via lezingen, cursussen en advisering, maar ook middels het aanbieden van stageplekken. Ieder jaar weet onze organisatie meerdere studenten te enthousiasmeren voor onze visie op natuur, zowel op MBO-, HBO- en WO-niveau.

Meerdere MBO-studenten liepen enkele weken zij-aan-zij met onze kuddebeheerders mee. Ze hielpen mee aan een divers aantal taken, van het onderhoud aan rasters, tot kuddecontrole en het helpen bij het voorbereiden en uitvoeren van de jaarlijkse vangacties. Niet alleen werd kennis over

praktische taken met de stagiaires gedeeld, ook leerden de studenten het gedrag van de grazers beter kennen en ervaren ze hoe de grazers hun leefomgeving beïnvloeden.

Op HBO- en WO- niveau doken verschillende studenten dieper in uiteenlopende onderzoekthema's. Zo onderzocht Meriam Ubachs, HBO-studente Bos- en Natuurbeheer aan Hogeschool Van Hall Larenstein, het gebruik van wisentenkadavers door gewervelde diersoorten. Een onderzoeksstage lopen bij FREE Nature vraagt om flexibiliteit én zelfstandigheid. "Mijn stage duurde vijf maanden, waarbij ik vijf dagen per week stageliep. Ik wisselde af tussen werken vanuit huis, op school en op het kantoor in Beuningen. Ik heb erg veel beeldmateriaal verwerkt, waar zeker veel zelfdiscipline voor nodig is.", vertelt Meriam. "Gelukkig kon ik altijd bij mijn stagebegeleider terecht met vragen en kon ik sparren met andere collega's en medestudenten op kantoor." Haar mooiste moment tijdens het stage? "Dat was toch wel toen ik werd verrast door een passerende dassenfamilie tijdens het veldwerk. De jonge dasjes zien rondlopen was toch wel écht heel mooi", vertelt ze met een glimlach.

Als onderdeel van zijn WO-master Forest & Nature Conservation keek WUR-student Sjoerd Groenman naar de rol van heide in het dynamische landschap van de Maashorst. Sjoerd: "Binnen FREE Nature kreeg ik de vrijheid om écht mijn eigen onderzoek te doen en deze zo te ontwikkelen zoals ik zelf graag wil. Deze mate van vrijheid vraagt wel om veel eigen initiatief. Ik kon echter altijd terecht voor vragen of bij problemen. Ook kreeg ik de mogelijkheid om op pad te gaan met diverse personen binnen de organisatie van FREE Nature én daarbuiten, wat mij de kans gaf om het gebied vanuit verschillende perspectieven te bekijken."

Ook liggen er nog enkele interessante studentenonderzoeken in het vooruitzicht: zo wordt er komend jaar nader gekeken naar de maatschappelijke en economische baten van de natuurontwikkeling op de Maashorst en volgt er een analyse naar geschikte leefgebieden voor de eland in Nederland.

Filmopnames voor het NPO kindernatuurprogramma Natuur de Luxe

Kuddebeheerder Arjen Boerman geeft uitleg over de Schotse hooglanders in het Geuzenbos, Amsterdam

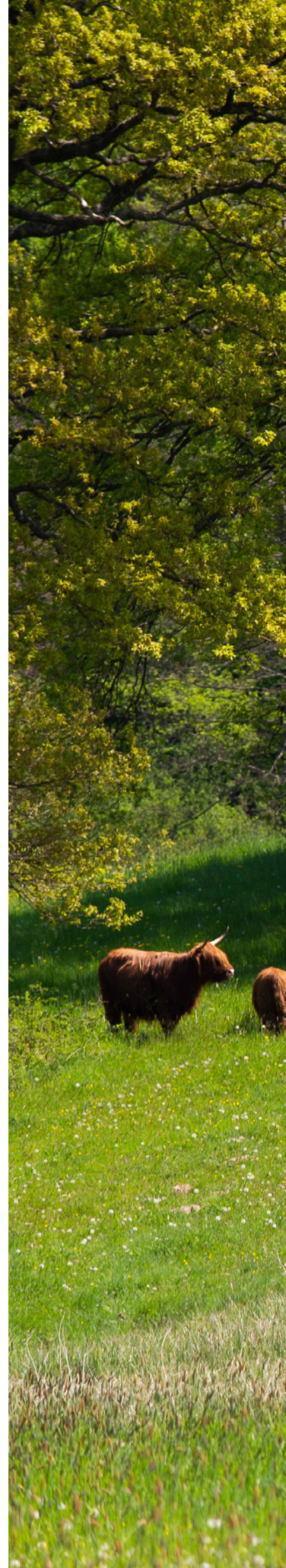
8

FINANCIEN

Net als het voorgaande jaar, sluit FREE Nature het boekjaar 2022 opnieuw af met een positief resultaat. Dit jaar bedraagt deze €96.451,-. De opbrengsten uit (kudde) beheer namen ook dit jaar aanzienlijk toe ten opzichte van 2021, terwijl de opbrengsten uit advisering iets afnamen ten opzichte van het voorgaande boekjaar.

Opnieuw nam de verkoop van wildernisvlees iets af ten opzichte van het boekjaar 2021. De afhankelijkheid van de verkoop van wildernisvlees neemt verder af, enerzijds door de aanhoudende dioxineproblematiek, anderzijds sluit dit aan bij het feit dat we primair een natuurorganisatie vormen en geen vleesleverancier zijn.

Op 31 december 2021 bedroeg de bestemmingsreserve van FREE Nature €25.000,-. De continuïteitsreserve groeide tot €643.577,-. FREE Nature is een stichting zonder winstoogmerk: alle opbrengsten vloeien terug in de organisatie.

2022

BATEN & LASTEN

Geconsolideerde baten en lasten	Werkelijk 2022	Begroot 2022	Werkelijk 2021
Baten			
Opbrengst (kudde)beheer	€ 949.559	€ 939.568	€ 868.005
Opbrengst levende dieren	€ 21.707	€ 24.600	€ 6.312
Opbrengst (wildernis)vlees	€ 208.677	€ 175.500	€ 226.931
Opbrengst cursussen	€ 11.062	€ 8.650	€ 21.781
Opbrengst advisering/eenmalig opdrachten	€ 53.045	€ 52.000	€ 96.251
Totaal baten	€ 1.244.050	€ 1.200.318	€ 1.219.280
Lasten			
Kosten (kudde)beheer	€ 275.393	€ 335.760	€ 373.955
Kosten verkoop (wildernis)vlees	€ 72.859	€ 94.750	€ 88.030
(Natuur)onderzoek	€ 2.394	€ 3.850	€ 2.111
Cursuskosten	€ 4.651	€ 4.872	€ 7.938
Kosten advisering/eenmalig opdrachten	€ 32.896	€ 0	€ 59.074
Organisatiekosten	€ 759.406	€ 717.937	€ 643.320
Totaal lasten	€ 1.147.599	€ 1.157.169	€ 1.174.428
Resultaat	€ 96.451	€ 43.149	€ 44.852

2022
BALANS

Geconsolideerde balans	31-12-2022	31-12-2021
Activa		
Materiële vaste activa	€ 167.487	€ 163.950
Deelnemingen	€ 100	€ 100
Vorraden wildernisvlees	€ 79	€ 3.914
Vorderingen en overlopende activa	€ 200.350	€ 190.589
Liquide middelen	€ 419.054	€ 366.887
Totaal activa	€ 787.070	€ 725.440
Passiva		
Continuïteitsreserve	€ 643.577	€ 514.424
Bestemmingsreserve	€ 25.000	€ 54.575
Kortlopende schulden en overlopende passiva	€ 118.493	€ 153.341
Totaal passiva	€ 787.070	€ 722.440

ANBI

FREE Nature is door de Belastingdienst aangewezen als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). Dit waarborgt onder andere dat onze organisatie zich voor minstens negentig procent inzet voor het algemeen belang en dat het voldoet aan de door de Belastingdienst gestelde integriteitseisen en administratieve verplichtingen. Giften gedaan aan een ANBI-instelling zijn aftrekbaar van het belastbaar inkomen.

COLOFON

Tekst

Janneke Razenberg

Redactie

Roeland Vermeulen, Marijke van Rootselaar, Janneke Razenberg

Fotografie

Arjen Boerman (10, 13, 14, 18, 34, 36, 42, 44, 68, achterblad),
Esther Linnartz (12, 15, 26, 70), Esther van der Hart (27), Jeffrey
van Houten (28, 35), Janneke Razenberg (voorblad, overig
beeldmateriaal)

Vormgeving

Janneke Razenberg

FREE Nature
De Balmerd 4
6641 LD Beuningen

www.freenature.nl
info@freenature.nl

*Algemeen Nut
Beogende Instelling*

ANBI

FREE

www.freenature.nl

info@freenature.nl